

Tredischavla radunonza generala dil

Forum cultural Tujetsch

Venderdis, ils 12 da november 2010, allas 20.00 uras en sala pintga, casa da scola, Sedrun

Protocol

1. Beinvegni e presenza

President André Schmid beneventa cun plascher ils schotg presents e giavischa a tuts in emperneivel decuors dalla sera. In beinvegni special admetta el alla representanta dalla suprastonza communal e responsabla per la cultura, geraua Eveline Soliva. President communal Pancrazi Berther ha schau perstgisar.

2. Elecziun d'in dumbravuschs

Sco dumbravuschs vegn Beni Hendry eligius.

3. Prelecziun ed approbaziun dil protocol dalla radunonza generala dils 13 da november 2009

Entras il nuder vegn il protocol dalla dudischavla radunonza dils 13 da november 2009 prelegius ed approbaus unanimamein cun admetter in engraziament agl actuar per la redacziun e formulaziun.

4. Rapport annual 2009/10

Il president dil Forum rapportescha davart las activitads dalla suprastonza e la lavur succedida el decuors d'in onn.

Nums locals

Ils nums locals da nossa val, e quei ein rodund 1500, demuosssan e presentan ina cultura nundetga, ord vesta dil lungatg sco era ord vesta dalla veta da nos antenats. Bruno Berther, Rueras e cassier Tumaisch Valier, Camischolas fuorman la gruppa da lavur per l'inventarisaziun dils nums. La via encaminada ei nova ed attractiva, ina inovaziun sin quei sector. Il biro d'inschigner Cavigelli, Glion, ha mess a disposiziun la tecnica. Ils nums vegnan directamein registrai sin cartas geograficas da Google. En la lavur d'inventarisaziun ein pliras persunas involucadas. Senza gl'agid da bia persunas ch'enconuschan aunc ils nums, eisi strusch pusseivel d'inventarisar e nudar ils nums el dretg liug. Plitard stattan quellas publicamein per investa, ton che mintgin sa far diever da quella rihezia, sco era far attents sin sbagls ni sin novs nums. Cun primavera duei la gronda part esser terminada e la lavur duei vegnir presentada alla publicitad.

Emigraziun ell'America

Varga in decenni ha Tarcisi Hendry rimnau material davart l'emigraziun tuatschina ell'America. Ils documents, denton oravontut las brevs dils emigrants, ein il material essenzial per quella ovra. Aschia sepresenta in niev aspect dall'emigraziun americana. Il Forum ha susteniu l'ediziun cun 3000.- frs. L'ovra cumpara all'entschatta digl onn 2011.

Sprezza da fiug

Ils onns 1870 ha la vischnaunca da Tujetsch acquistau l'emprema sprezza da fiug. La secunda sesanfla dapi entgins onns ella scola da Rueras. Signur Engeli da Cuera ha fatg venal ella alla vischnaunca ed il Forum ha susteniu la cumpra cun sbursar 2000.- frs. Igl ei previu da presentar las duas sprezzas en in liug central.

Vic Hendry

Nies valent scribent tuatschin ha festivau uonn ils navonta. Suprastonza communal, cun representants dil Forum, ha envidau en el cun sia consorta ad in gentar da cuminonza. Cun quella caschun ha el saviu retscheiver plaids da gratulaziun ed in present. Dacuort ei cumpariu dad el ina ovra cun columnas en lungatg romontsch e tudestg.

Giuv

L'ucliva da Giuv, descretta bunamein cun pissiun e carezia da pader Baseli Berther en sia lavur: Sas era nua Giuv ei?, ei preveda da mantener silmeins el stam actual. La Pleiv da Tujetsch, che posseda in baghetg, ei sepurschida da sustener nossa idea cun sanar lur baghetg e cuvierer il tetg cun slondas. L'idea ei d'era sanar l'auter baghetg e forsa sedat ina caschun da tschentiar ella vischinonza in u l'auter faner che vegn zanua d'avonz.

Calender 2010 e 2011

Il calender cun fotos da Tujetsch ei program ligiont per il Forum. El munta per nus ina resursa d'entradas; vegn denton era schazegiau fetg dalla populaziun indigena e d'oravontut dils Tuatschins egl jester. Il calender 2010 ha purtau fotos ord la collecziun dad Eugen Berther, Rueras/Bellevue. Il calender 2011 muossa fotografias dil fotograf indigen Teofil Schmid-Venzin da Sedrun. Dil reminent han ses artavels schenghegiau siu entir relasch da negativs sin glas, negativs ordinari e tuttas cartas postalas agl archiv communal per mauns dalla vischnaunca e Forum cultural.

Putnengia

Nies casti se presenta, grazia alla lavur dils onns vargai, en tut outra pareta. El ha entras nossa lavur survegniu dapli valeta e cumparsa. Ils mirs vegni neunavon dattan perdetga d'in important complex digl emprem casti allas rivass dil Rein. Uonn ei oravontut vegniu fatg lavur da dislocar material sballunau. Pliras uniuns indigenas ein segidadas cun prestar lavur cumina. Plinavon ha la projectaziun dalla tuor da lenn interna fatschentau nus pulitamein. Novamein duei ella retscheiver ina alzada dapli e formar ina altezia cun quater plauns. Nossa finamira ei la terminaziun dallas lavurs igl onn 2012 – 670 onns suenter l'emprema menziun dalla famiglia ministeriala, ils de Putnengia.

Logo per il Forum cultural Tujetsch

Cun il niev logo vul il Forum se presentar professunalmein anoviar e dar nova peisa e preschientscha. El logo figurescha la tuor dil casti, ch'ei era ina part essenziala digl uoppen da vischnaunca.

Cronica Berther

La famiglia Berther ha tras tschentaners giugau ina gronda rolla politica cun plirs representants ellas pli differentas scharschairs politicas, denton era el clerus catolic. L'ovra cumparida ei ina lavur che presenta la cronica dalla famiglia Berther a Mustér, secapescha derivonta da Tujetsch, che pader benedictin Justus Berther ed auters han giu scret e nudau. L'ovra ei cumparida igl atun 2010 e la vernissascha ha giu liug ella claustra a Mustér. Ils auturs ein Adrian Collenberg ed Ursus Brunold e l'ediziun ei vegnida realisada entras igl Archiv cantunal. Ina ovra che po oravontut interessar ils genealogists dalla schlatta Berther.

Calender da Peter A. Dettling

"Vergessene Wildnis- Spurensuche in der Surselva", senumna l'ovra digl autor indigen Peter A. Dettling. Siu text ei accumpignaus cun nundetg fascinontas fotos da nossa regiun e cuntrada – la Surselva.

Sco cumpletaziun dil rapport presidial presenta Bruno Berther aunc pli detagliadamein la lavur dalla inventarisaziun dils nums locals da Tujetsch. Cun entgins maletgs visualisescha el sia lavur e porscha sin quella moda in maletg detagliu dalla gronda lavur e co quella vesa ora suenter la terminaziun. Siu concumissiuonau, Tumaisch Valier, cumpletscha las informaziuns cun comunicar entgins detagls, mo era las difficultads e problems che se presentan ella execuziun. Aschia ein las enconuschientschas ella populaziun svanidas ni sin svanir e munglusas, ei dat nums che serepettan, ni plirs nums pil medem liug. Norbert Berther beneventass l'ediziun d'in cudisch culs nums locals.

Davart l'ovra sur dall'emigraziun ell'America, presenta Tarcisi Hendry entgins detagls e dat enqual schatg ord l'ovra voluminosa. Cun in per exempels dilucidescha el ils motifs d'emigrar e lai reviver entgins dils emigrants cun indicaziuns biograficas ord lur brevs screttas anavos ella patria. L'ovra presenta las brevs da varga vegn emigrants, cuntegn indicaziuns biograficas, ina gliesta davart tut ils emigrants tuatschins americans ed ei illustrada cun varga 300 fotografias.

5. Rendaquen, rapport dalla revisura ed approbaziun dil quen

Il quen vegn per l'emprema gada presentaus da nies cassier Tumaisch Valier.

Survista quen ordinari:

Entradas	22'892.60
Expensas	34'412.40
Fatg anavos	11'519.80

Bilanza:

Saldo dils 01-11-2009	27'986.45
Saldo dils 01-11-2010	
	16'466.65
Fatg anavons	11'519.80

Survesta quen conto Putnengia:

Entradas (2003-2010)	162'946.15
Expensas	134'605.75
Saldo per ils 1-11-2010	28'340.40
Bilanza:	
Saldo dils 01-11-2009	38'616.65
Saldo dils 01-11-2010	
	28'340.40
Fatg anavos	10'276.25

Suenter la presentaziun entras il cassier plaida dunna Barla Monego-Venzin sco revisura da quen. Ella propona alla radunonza d'approbar il quen sco presentaus cun admetter a cassier e suprastonza in engraziament e dar scarica. Ils presents fan quei unanimamein.

6. Contribuziun annuala

Sin proposta dalla suprastonza dil Forum vegn la contribuziun annuala laschada sco tochen dacheu.

7. Elecziuns:

La radunonza digl onn vargau veva buca saviu elegir in cassier. El decuors d'entgins meins ha la suprastonza anflau ella persuna da Tumaisch Valier, Camischolas in niev cassier. Cun plascher ha el surpriu quei uffeci e vegn entras ils radunai eligius unanimamein e cun applaus.

6. Projects 2010/11

Putnengia

Primarmein ston ils mirs descuvrtegs vegnir sanai. Plinavon sto il contuorn vegnir cultivaus. La suprastonza emprova da far tonta lavur sco pusseivel en fuorma da lavur cumina cun uniuns indigenas e commembers dil Forum. Nus spitgein era la deffinitiva posiziun ed acceptaziun dalla Tgira da monuments e las instanzas cantunals per erecziuns da baghetgs ord zona. El decuors digl onn, la primavera, vegn il survetsch archeologic activs cun rumiar igl intern dalla tuor. Ulteriuramein stuein nus recaltgar daners per la finanziaziun dalla tuor da lenn. Per possibilitar in access alla tuor sto vegnir eregiu ina senda alla tuor neu da Dieni e naven da quella enviers Rueras.

Giu

Damai che nus essan buca vegnir da realisar quei project igl onn vargau, stat quel sco finamira urgenta. La sanaziun dil tetg dil clavau dalla pleiv ei urgenta. Las necessarias damondas ein a Cuera. Cun agid e la collaboraziun dalla pleiv e siu representant Nazi Monn, duess la lavur succeder el decuors da primavera ni stad.

Pietad populara

Actualmein presenta il Museum La Truaisch ina exposiziun parziala cul tema Pietad populara. Il Forum cultural ei conorganisatur da quella exposiziun. Per l'exposiziun ha il Forum ediu in cudischet accumpignont cun agid dils dus auturs Norbert Berther e Tarcisi Hendry.

Pils commembers/ras e la populaziun

Il Forum ha organisau ina vieseta el museum dalla Fortezia Stalusa. Quella occurrenza ha liug ils 20 da november 2010. L'idea da possibilitar alla populaziun l'enconuschientscha d'autras culturas,

museums, edifecis ei ina missiun impurtonta dil Forum.

Calender 2012

Era pigl onn 2012 ei previu l'ediziun d'in calender. En mira stattan era per quei onn fotografias ord il relasch da Teofil Schmid-Venzin.

Sendas

La porschida da sendas da tut gener, mo oravontut culturalas, stattan el center dall'idea dil Forum. La senda romontscha per presentar il lungatg, mo era aspects interessants ord la historia dalla val ei aunc adina in project cun prioritad. En vesta ein era ideas da crear ina senda sacrala/religiusa, senda da jarvas e plontas, senda da crappa eav. La senda realisada sil vegl trasse dalla vaifier dal Pass Alpsu a Tschmut ei ina porschida zun attractiva, pussevla per mintgin ed in mussament pigl avegnir.

Plaz Cadruvi Sedrun

Il plaz Cadruvi ha survegniu anavos sia funcziun: liug da sentupada oravontut suenter ils survetschs divins. In tabla cun indicaziuns e foto savess far attents sin l'anteriura funcziun dil plaz Cadruvi: il plaz dallas radunonzas da vischnunca, il plaz da nua che biaras fatschentas ein vegnidas liquidadas.

7. Varia

Geraua Eveline Soliva engrazia per la gronda activitad dil Forum en favur dalla cultura indigena. Ella suttastreha la buna collaboraziun cun las autoritads communalas. Plinavon selegra ella era dalla collaboraziun cul museum en la realisaziun dalla exposiziun Pietad populara. Norbert Berther fa patratgs davart il presentar la sprezza da fiug e vesa sco in liug adattau la vischinonza dil museum.

Terminaziun

Suenter ina emperneivla radunonza, activa e cun bia informaziuns, siara il president André Schmid la radunonza cun gronda satisfacziun. Far cultura, tgirar la cultura ei in bi pensum, ina biala ed engrazieivla activitad. Quei metta el a pez als presents e giavischa da dar vinavon quels patratgs e sensibilisar la poulaziun per nossa reha cultura.

Gest suenter la radunonza presenta Tarcisi Hendry cun agid d'ina presentaziun audiovisuala l'exposiziun "Pietad populara". Fotos e films presentan ina cultura che ha enrihiu la val duront biars decennis e ch'ei per part svanida ni sin svanir.

Duront in refrestg e zatgei pauc da morder, presenta il Forum ina schatg fotografias dil relasch da Teofil Schmid-Venzin. Las fotografias da persunas fascinescha e mettan en moviment discussiuns interessantas.

Sedrun, ils 30 da november 2010

Igl actuar:
Tarcisi Hendry